

9. Kirdan, B. P. (1965), *Ukrainskii narodnyi epos* [Ukrainian folk epic], Nauka, Moscow, Russia.
10. *Literaturoznavcha entsiklopediya: (u dvokhtomakh)* [Literary Encyclopedia [in two volumes]], compiled by Kovaliv, Yu. I. (2007), Vol. 1, VC "Akademiya", Kyiv, Ukraine.
11. *Literaturoznavchii slovnik-dovidnik* [Literary Dictionary], editors Gromyak, R. T., Kovaliv, Yu. I., Teremko, V. I. (2007), VC "Akademiya", Kyiv, Ukraine.
12. Plisetskii, M. M. (1994), *Ukrainski narodni dumi : syuzheti i obrazi* [Ukrainian folk dums: plots and images], UKSP "Kobza", Kyiv, Ukraine.
13. Kharkhun, V. P. (2010), "Canon of socialist realism in Ukrainian literature: origins, development, modification", Thesis abstract for Dr. Sc. (Philology), 10.01.06, 10.01.01, Kyiv, Ukraine.
14. Kharkhun, V. P. (2009), *Sotsrealistichnii kanon v ukrainskii literaturi: geneza, rozvitok, modifikatsii: monografiya* [Canon of socialist realism in Ukrainian literature: genesis, development, modification: monograph], TOV "Gidromax", Nizhin, Ukraine.
15. Filipchuk, S. S. (1982), *Roman u virshakh (Do istorii zhanru)* [The novel in verse (the history of the genre)], *Radianske literaturoznavstvo*, № 8, pp. 59–62.

УДК 82-1+930.85

## АНГЛІЯ XIV ст. У ДЗЕРКАЛІ «ВИДІННЯ ПРО ПЕТРА ОРАЧА» ВІЛЬЯМА ЛЕНГЛЕНДА

Вельчева К.О., викладач

*Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля  
вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, Україна*

ksena\_velcheva@ua.fm

Стаття присвячена висвітленню історичних умов, які складають контекст алегоричної поеми англійця Вільяма Ленгленда "Видіння про Петра Орача" (XIV ст.), та особливостям відображення у творі сучасної поетові Англії. Увагу приділено тому, яку оцінку Ленгленд дає подіям релігійного, політичного, соціального життя з точки зору релігійного мораліста.

*Ключові слова:* «Видіння про Петра Орача», історичний контекст, чума, англійська церква, Вікліф, Столітня війна.

## АНГЛІЯ XIV в. В ЗЕРКАЛІ «ВИДЕННЯ О ПЕТРЕ ПАХАРЕ» УІЛЬЯМА ЛЕНГЛЕНДА

Вельчева К.А.

*Днепрпетровський університет імені Альфреда Нобеля  
ул. Сичеславская Набережная, 18, г. Днепр, Украина*

Стаття посвящена аналізу історических умов, которые составляют контекст аллегорической поэмы англичанина Уильяма Ленгленда «Видение о Петре Пахаре» (XIV в.), и особенностям отражения в произведении современной поэту Англии. Внимание уделяется тому, какую оценку Ленгленд дает событиям религиозной, политической, социальной жизни с точки зрения религиозного моралиста.

*Ключевые слова:* «Видение о Петре Пахаре», исторический контекст, чума, английская церковь, Уиклиф, Столетняя война.

## ENGLAND OF THE 14<sup>TH</sup> CENTURY IN THE MIRROR OF "THE VISION OF PIERS PLOWMAN" BY WILLIAM LANGLAND

Vielchieva K. O.

*Alfred Nobel University, Dnipro  
Sicheslavaska Naberezhna str., 18, Dnipro, Ukraine*

The article is devoted to elucidating the historical conditions which make the context of the allegorical poem "The Vision of Piers Plowman" by the William Langland (the 14<sup>th</sup> c.), and the peculiarities of its reflecting England contemporary to the poet.

The poem was written in the genre of allegorical vision very popular in English literature of the 14<sup>th</sup> century. Langland used the frame of allegorical dream which enabled poets to create images of different types, juxtapose various time levels, freely construct the artistic space. Many English allegorical dream visions, especially “The Vision of Piers Plowman”, are closely connected with the historical events of the 14<sup>th</sup> century. This connection requires analysis of the historical context in order to understand the problematics and poetics of Langland’s poem. On the other hand, artistic reception of England’s life will give rich material for historians of the Middle Ages, and besides it will help understand the Medieval world view.

The article focuses on the influence of the plague epidemic on the author of “The Vision of Piers Plowman”, on the way the poem reflects the English society of the 14<sup>th</sup> century, the state of the English church and relations with the papacy, the parliament’s growing role, the Hundred Years’ War events.

As a result, we found out that the problem of saving the human soul central for the poem was to great extent inspired by the epidemic of plague. Langland sees the England of the 14<sup>th</sup> century as a religious moralist, mainly uses the allegorical method to embody his attitude to the reality, though he creates images of typical representatives of different social groups without any allegorism as well. The poet’s ideas are close to Wycliffe’s in his desire for the church reform, but Langland insists on moral and spiritual changes.

*Key words:* “The Vision of Piers Plowman”, historical context, plague, English church, Wycliffe, Hundred Years’ War.

Одним із провідних жанрів англійської літератури XIV ст. було алегоричне видіння, до якого у своїй творчості зверталися Джеффри Чосер і Вільям Ленгленд; у цьому жанрі також написані анонімні поеми «Перлина», «Накопичувач та Розтратник», «Парламент трьох Віків». У проблематиці багатьох алегоричних видінь відчувається вплив історичних, соціальних та релігійних обставин епохи. Особливо помітним це стає в поемі Ленгленда «Видіння про Петра Орача», яка відома у трьох редакціях, що отримали назви А, В, та С. Варіант А створювався приблизно у 1368–1374 рр., перероблені та розширені варіанти В та С, як вважається, написані відповідно в 1377–1381 рр. та в 1381–1385 рр. [1, с. 67]. Ленгленд гостро відчував духовну та суспільну атмосферу часу і намагався вказати співвітчизникам моральні орієнтири у складному та мінливому світі. Тісний зв’язок англійських алегоричних поем, зокрема «Видіння про Петра Орача», з подіями та настроями XIV ст. потребує аналізу історичного контексту для розуміння проблематики та поетики цих творів. У свою чергу дослідження художнього сприйняття поетами історичної ситуації не лише дає багатий матеріал для істориків-медієвістів, але й наближає до розуміння світогляду середньовічної людини.

У радянській науці «Видіння про Петра Орача» привернуло увагу історика Д. М. Петрушевського, який переклав перші сім розділів поеми, а також супроводив свій переклад оглядом сучасних Ленглендові подій у політичній, соціальній та релігійній сферах [2]. Він підкреслив вплив поеми на настрої в народі напередодні селянського повстання 1381 р., учасники якого виступили з вимогами соціальної справедливості. Наскільки нам відомо, у подальшому історичний контекст поеми Ленгленда або художнє відображення у «Видінні» рис сучасної поетові Англії радянськими дослідниками докладно не розглядалися.

У сучасній українській науці немає літературознавчих праць, присвячених «Видінню про Петра Орача». Натомість поема згадується О. В. Чередніченком у культурно-історичних розвідках з життя англійців XIV ст.: дослідник використовує її як джерело інформації про реалії побуту або про соціальні відносини [3, с. 66, 68; 4, с. 47; 5, с. 10–11].

Західні науковці зверталися до багатьох аспектів поетики та проблематики «Видіння про Петра Орача», а втілення Ленглендом історичної та соціальної реальності Англії XIV ст. висвітлювалося Д. Аерсом [6]. На думку дослідника, Ленгленд був прихильником традиційної моралі та феодальної організації суспільства у вигляді статичної ієрархії, але водночас поет інтуїтивно вловив, що англійська дійсність з її складними процесами суперечить загальноприйнятій середньовічній картині світобудови.

Отже, постає необхідність уважно придивитися до того, які риси ситуації, що склалася в політичній, соціальній та релігійних сферах Англії XIV ст., знайшли відгук у художньому мисленні Ленгленда. Це дозволить зрозуміти, які проблеми хвилювали сучасників поета, а також виділити деякі риси художнього методу автора «Видіння про Петра Орача».

Мета статті полягає у визначенні рис життя Англії XIV ст., які сформували історичний контекст «Видіння про Петра Орача», та аналізі особливостей художнього втілення Ленглендом позатекстової дійсності.

XIV ст. було перехідним часом для Англії, яка переживала важливий етап формування національної самосвідомості та становлення національної культури. Розглядаючи цей процес, М.І. Нікола відзначила динамізм розвитку усіх сторін суспільного життя країни, «тенденції до самовизначення в царинах державного життя (встановлення двопалатної парламентської системи), релігії (зародження ідей англійської Реформації в діяльності Вікліфа та лоллардів), початок розвитку самобутньої англійської філософії (школа оксфордського номіналізму) і, нарешті, активний процес формування національної мови та культури» [7, с. 3–4].

Після норманського завоювання 1066 р. панівною мовою Англії була французька, але на кінець XIV ст. англійська поступово витісняє її з різних сфер життя. Історики пояснюють це зростанням патріотичних почуттів під час війни з Францією, яку розпочав англійський король Едвард III у намаганні посісти французький престол, активною діяльністю мандрівних проповідників лоллардів, які писали та проповідували англійською, прикладом двору та знаті, а також розширенням участі англійськомовних підданих у державних справах [8, с. 147]. Запитам суспільства відповідала художня література англійською мовою, і саме на XIV ст. припадає її розквіт. Визначним явищем цього процесу стало «Видіння про Петра Орача», просякнуте національно значущим змістом.

Крім вже зазначених факторів, великий вплив на світосприйняття англійців XIV ст. мала повторювана епідемія чуми. Ця хвороба настільки змінила вигляд Європи, що деякі дослідники вважають її подією, яка ділить історію на два різні періоди. Як зазначив Жак Ле Гофф, «все частіше і частіше великим переломним моментом європейської історії вчені називають епідемію бубонної чуми, яка вибухнула в 1347–1348 рр.; після цього лиха історія починає ділитися на час «до чуми» і «після», на час процвітання і час кризи, час впевненості і час сумнівів» [9, с. 33].

Загалом «чорна смерть» скоротила населення країни на третину. Тож не дивно, що хвороба сприймалася як кара небесна за порушення християнських заповідей. Цю рису середньовічного світобачення підкреслює Ю.В. Пелешенко: «Таким чином, теорія «кар Божих», в основу якої покладено християнську концепцію свободи волі, полягала у трактуванні прямої залежності ходу історії від релігійно-морального стану суспільства» [10, с. 92]. Такий духовний клімат багато в чому пояснює пафос поеми Ленгленда, основною проблемою якої є спасіння душі. Поет приділяє величезну увагу залежності спасіння від дії волі людини, її власного вибору на користь гріха чи чесноти.

Ленгленд обрав популярну в алегоричній літературі форму сну, яка давала необмежені можливості для створення різних типів образів, суміщення декількох часових пластів, конструювання художнього простору. Розповідь ведеться від першої особи, а оповідачем виступає сновидець на ім'я Вілл (тобто Вільям), якому автор надав певних рис своєї особистості, але, звичайно, це не означало повного збігу автора та розповідача. Поема складається з десяти снів, і в перших снах Англія XIV ст. постає найбільш виразно.

У пролозі Вілл бачить строкату картину англійського суспільства, яке складається з представників різноманітних станів та занять, заглиблених у свої типові справи. Першими згадуються прості трудівники – *laboratores* – збірний образ яких подано в особі орачів:

«Деякі займалися оранням, лише зрідка вдаючись до веселощів; / Саджаючи та сіючи, тяжко пітніли від роботи / І здобували те, що розтратники зажерливо знищували» [11]. Сновидець лаконічно описує інші соціальні групи: людей, які «молитвами та покаанням займалися» [11], успішних торговців, менестрелів. Але головну увагу приділено членам суспільства, які заслуговують на осуд поета: він викриває гріхи гордині, зажерливості, лінощів, розпусти, жадібності. Не обмежуючись загальним описом, Ленгленд вводить конкретні та наочні деталі: перед поглядом сновидця постали удавані жебраки «з черевами та торбами, набитими хлібом» [11], брехливі пілігрими та паломники, пустельники в рясах «з гачкуватими ціпками / Йшли до Волсінгему, а за ними їх дівки» [11], жебракуючі монахи чотирьох орденів «з користоловства під рясою» [11] тлумачили Євангеліє у власних інтересах.

Розгортається окрема сцена за участю продавця індульгенцій, який вводив людей в оману: «Пхав їм свою грамоту і засліплював нею очі / І добував своєю буллою каблучки та брошки» [11]. Ленгленд відгукується на вкрай актуальну для свого часу проблему – його непокоїть моральний стан духівництва, жадібного до золота та охопленого світською суетою. Автор повністю заглиблюється в сучасність, показує читачеві прикмети часу: панує розбрат між церквою та жебракуючими монахами, священники прагнуть полишити бідні приходи та жити в Лондоні, вони надають перевагу світській службі перед піклуванням про душі пастви, а кардинали з курії мають дуже мало спільного з кардинальними чеснотами.

Ленгленд не був поодиноким критиком духівництва. Голоси невдоволення лунали серед англійців перш за все тому, що церква була найбагатшим феодалом країни, до того ж знаходилася поза королівською юрисдикцією. Відомо, що у XIV ст. її земельні володіння досягали 1/3–1/2 загального обсягу орної землі Англії [12, с. 20], або, що її доходи тричі перевищували королівський дохід [13, с. 207]. Звичайно, у країні була велика кількість бідних священників, були такі, що сумлінно виконували свої обов'язки, як, наприклад, зображений Ленглендом вікарій, який розмірковує про совість та чесноти [11, с. 248]. Але у зв'язку з розвитком державного апарату в столиці існувала потреба в освічених людях, які могли б виконувати адміністративні функції. Тому замість опікування віруючими духовні особи займали посади на державній службі або виконували обов'язки секретарів для багатих та шляхетних людей.

Що стосується жебракуючих орденів францисканців та домініканців, вони у XIV ст. вже далеко відійшли від програми терплячої бідності та конкурували з білим духівництвом у вигідній справі відпущення гріхів. Ані монахи, які жили в монастирях, ані ті, що подорожували дорогами Англії, не викликають в Ленгленда пошани. Загально відома улесливість та лицемірність монахів, які задля своєї користі спрощують грішникам каяття, змальовується поетом в образі брата «Sire Penetrans-domos» (Сер, який проникає в домівки). Лікуючи грішників, він накладає їм пластирі «Приватний внесок», які зовсім не печуть [11, с. 262–263]. Також у поемі введено яскравий образ вченого монаха-мінорита «з товстими щоками», який нещодавно проповідував про холод, голод та удари батогом, які терпів апостол Павло, а зараз із задоволенням поглинає розкішний обід [11, с. 149].

Заклики до духовного реформування церкви лунали в англійському суспільстві, і, крім поезії Ленгленда, вони знайшли вираження у прозі Джона Вікліфа – богослова, професора Оксфордського університету. Його політична, етична та релігійна доктрина мала антиримський та антиклерикальний характер та багато в чому передувала ідеям Реформації.

У XIV ст. в англійському суспільстві поширюється невдоволення папською політикою по відношенню до країни. Відбувається загострення відносин корони та курії, пов'язане, поперше, з матеріальними чинниками (уся церковна власність належала папі, який мав право

стягувати з англійської церкви будь-які податки), а також зі зростанням національних почуттів. Справа в тому, що у 1337–1453 рр. між Англією та Францією точилася Столітня війна. У 1309–1377 рр. папською столицею був не Рим, а французьке місто Авіньйон, і обов'язок фінансово утримувати пап-французів, які діяли в інтересах військового супротивника, здавався англійцям обурливим.

У своїх трактатах Вікліф висунув аргументи проти теорії верховенства папської влади над світською. На думку мислителя, папа не може вважатися єдиним намісником Бога на землі, король у цьому відношенні рівний папі, а королівська влада є священною. Більше того, Вікліф дійшов висновку про пріоритет світської влади над духовною: «Папа втілює людську сутність Христа, а король – божественну» [13, с. 215]. Він також відстоював необхідність королівської юрисдикції над духовенством, яке не буде тоді платити папі внесків [14, с. 165]. Після Великого розколу (1378 р.), коли одразу два папи заявляли про своє право на престол, відношення Вікліфа до понтифіків стало радикальнішим: він називав папу антихристом, який протиставив себе Христу прагненням до брехні, прив'язаністю до матеріальних цінностей, влади і слави [13, с. 228].

У «Видінні про Петра Орача» образ папи не має «диявольських» обрисів, але Ленгленд неодноразово піддає нищівній критиці жадібність папства. Він симпатизує позиції Вікліфа в питаннях зовнішньої політики, які стосуються відносин з папським престолом: поет пророкує, що «... авіньйонський абат і все, що походить від нього, / Зазнає від короля удар та отримає невиліковну рану» [11, с. 112]. У тексті поеми також можна побачити відгомін ідей Вікліфа про право держави судити церкву. Ленгленд висловлює впевненість, що покарати монахів за негідну поведінку зможе світська влада: «Але прийде король та сповідує вас, людей релігії, / І покарає вас, як говорить Біблія, за порушення ваших правил, / І виправить монахинь, монахів та каноніків, / І накладе на них спокуту – поверне до початкового статуту, / І барони з графами будуть їх бити вченням *Beatus virgēs*» [11, с. 111]. Але Ленгленд радше підтримує духовні, а не соціальні зміни.

У «Видінні про Петра Орача» також лунає тема королівської влади. Поет моделює ідеальний соціальний устрій, заснований на суспільному договорі: голова держави – король, «їм керувало лицарство, / Влада громад поставила його на царювання» [11, с. 53], а «Здоровий глузд обрав для короля гідних радників». Як розповідає сновидець, було вирішено, що «громада сама про себе повинна подбати» [11, с. 53], і для загальної користі вона «винайшла ремесла» та «встановила орачів» [11, с. 53]. Король, громада та Здоровий глузд також заснували закони. Отже, у поемі віддзеркалюється зростаюча роль парламенту як представницького органу, згоди якого король повинен був шукати для прийняття рішень.

Окрім цього, у тексті поеми Ленгленда відобразилися події Столітньої війни. Військова кампанія під проводом Едварда III розгорталася спочатку дуже успішно, англійські війська здобули блискучі перемоги в боях біля мису Слейс (24 червня 1340 р.), при Кресі (26 серпня 1346 р.), під проводом старшого сина короля Едварда Чорного Принца при Пуатьє (19 вересня 1356 р.). Англійці схвально сприймали війну, тому що після її початку країну заповнила військова здобич з Франції: посуд, одяг, різноманітні предмети розкоші. Також існувала практика збагачення за рахунок одержання викупів за полонених. Але Едуарду III не вдалося домогтися коронації в Реймсі – традиційному місці коронування французьких королів. Тому, розуміючи, що більшого успіху в найближчий час не досягти, він підписав мирну угоду з Францією. Згідно з договором в Бретіньї (8 травня 1360 р.), за Едуардом закріплювалися південно-західні землі Франції та володіння на півночі з центром у Кале, натомість він відмовлявся від подальших зазіхань на французьку корону. Крім того, дофін зобов'язався виплатити величезний викуп за свого полоненого батька Іоанна II Доброго [15, с. 221]. Алюзією на цю резонансну подію Ф. Гудрідж вважає рядки

поєми «Видіння про Петра Орача» [16, с. 269], які автор вкладає у уста негативного алегоричного персонажу леді Мід (її ім'я у перекладі – хабар, винагорода). Мід дебатувє зі своїм ідейним супротивником Сумлінням, озвучуючи вірогідну суспільну реакцію на підписання угоди в Бретіньї. Вона звинувачує свого антагоніста у боягузстві, бо він порадив королю «залишити свої володіння за незначну кількість срібла; / А це ж найбагатше королівство, на яке коли-небудь падав дощ» [11, с. 30]. А неприязнь до французів, притаманну масовій англійській свідомості, можна почути в іншому епізоді: диявола поет називає «гордий лицар з Франції *Princeps huius mundi*», який хоче завоювати людську душу [11, с. 91].

Можна зробити висновок, що Ленгленд реагує на низку значних історичних подій та тенденцій розвитку Англії XIV ст. Він розглядає їх з морального погляду крізь призму алегоричного методу. Тим не менш, у «Видінні про Петра Орача» зустрічаються позбавлені алегоризму образи типових представників тих чи інших соціальних верств, які уособлюють найбільш характерні риси суспільної групи, до якої вони належать. Усвідомлення невідворотності суду Божого, посилене епідемією чуми, змусило Ленгленда звертатися до своїх читачів, нагадуючи про необхідність подбати про свою душу. Придивляючись до своїх співвітчизників, серед найгарячіших прагнень яких він називав жагу збагачення, поет з жалем констатував моральний занепад суспільства. Навіть зі статусу духовної особи можна було отримати значну вигоду, і Ленгленда наближає до Вікліфа бажання оновлення та очищення церкви.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Baldwin Anna P. The Historical Context / Anna P. Baldwin // A Companion to Piers Plowman / Ed. by John A. Alford. – Berkeley, Los Angeles, London : University of California Press, 1988. – P. 67–86.
2. Ленгленд У. Видение Уилльама о Петре Пахаре / Уилльам Ленгленд / Пер., вступ. ст. и прим. акад. Д. М. Петрушевского. – М.; Л. : Изд-во Акад. наук СССР, 1941. – 276 с.
3. Чередніченко О. В. Раціон харчування англійських міщан XIV-XV ст. / О. В. Чередніченко // Схід: Аналітично-інформаційний журнал. – Маріуполь : 2016. – № 2 (142). – С. 65–70.
4. Чередніченко О. В. Питні заклади в містах Англії XIV–XV ст. / О. В. Чередніченко // Часопис української історії / За ред. д-ра іст. наук, проф. А. П. Коцура. – К. : Вид-во “Книги-XXI”, 2015. – Вип. 32. – С. 45–51.
5. Чередніченко О. В. Соціальний маргінес англійських міст XIV-XV століття / О. В. Чередніченко // Перспективи розвитку сучасної науки. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 6–7 травня 2016 року). – У 2-х частинах. – Херсон : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. – Ч. II. – С. 9–12.
6. Aers D. Chaucer, Langland and the Creative Imagination / David Aers. – London ; Boston : Routledge & Kegan Paul, 1980. – 236 p.
7. Никола М. И. Английская литература XIV века: становление поэзии и прозы, истоки традиций : дисс. ... докт. филол. наук : 10.01.05 / Никола М. И. – М., 1995. – 340 с.
8. История Великобритании / Под ред. Кеннета О. Моргана. – М. : Весь мир, 2008. – 680 с. – (Национальная история).
9. Ле Гофф Ж. В поддержку долгого Средневековья / Жак Ле Гофф // Ле Гофф Ж. Средневековый мир воображаемого / Пер. с фр.; общ. ред. С. К. Цатуровой. – М. : Издательская группа “Прогресс”, 2001. – С. 31–38.

10. Пелешенко Ю. В. Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII – XV ст.): Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. Постаті / Ю. В. Пелешенко. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К. : ВД “Стилос”, 2012. – 608 с.
11. Langland William. The Vision of Piers Plowman [Electronic resource] / William Langland. – London : J. M. Dent; New York : E.P. Dutton, 1978. – 263 p. – Mode of access : <http://name.umdl.umich.edu/PPILan> (date of access 14.10.2015).
12. Леонова Т. А. Начальный этап формирования антипапского законодательства в Англии XIV в. / Т. А. Леонова // Социально-политические отношения в Западной Европе (Средние века – Новое время): межвуз. сб. науч. тр. – Уфа : Башкирский пединститут, 1988. – С. 11–24.
13. Илларионова Е. В. Жизнь и литературная деятельность Джона Уиклефа / Е. В. Илларионова // Из истории западноевропейского Средневековья. – М. : МГПИ, 1972. – С. 198–237.
14. Сапрыкин Ю. М. Взгляды Джона Уиклифа на общность имущества и равенство / Ю. М. Сапрыкин // Средние века / Редкол. : С. Д. Сказкин (отв. ред.) [и др.] – М. : Наука, 1971. – Вып. 34. – С. 163–190.
15. Басовская Н. И. Столетняя война: леопард против лилии / Н. И. Басовская. – М. : Астрель: АСТ, 2010. – 446 с. – (Историческая библиотека).
16. Langland William. Piers the Plowman / William Langland / Translated into modern English with an introduction by J. F. Goodridge. – Rev. ed. – Harmondsworth : Penguin Books, 1966. – 318 p.

#### REFERENCES

1. Baldwin, Anna P. (1988), “The Historical Context”, A Companion to Piers Plowman, Edited by John A. Alford, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, USA, UK, pp. 67–86.
2. Langland, W. (1941), Videniie Uiliama o Petre Pakhare [The vision of William concerning Piers the Plowman], Translated by D. M. Petrushevskii, Izdatelstvo Akad. Nauk SSSR, Moscow, Leningrad, USSR.
3. Cherednichenko, O. V. (2016), “Food consumption in English towns and cities, 14th-15th centuries”, Skhid: Analitychno-informatsiinyi zhurnal, no. 2 (142), pp. 65–70.
4. Cherednichenko, O. V. (2015), “Inns, taverns, and alehouses in English late medieval towns and cities”, Chasopys ukraiinskoï istorii, Edited by A. P. Kotsur, vol. 32, pp. 45–51.
5. Cherednichenko, O. V. (2015), “The social margin of English cities in the 14<sup>th</sup> – 15<sup>th</sup> centuries”, Perspektyvy rozvytku suchasnoï Nauky. Materialy III Mizhnarodnoï naukovo-practychnoï konferentsii [Prospectives of modern science development. Proceedings of the 3<sup>rd</sup> International scientific and practical conference], Chernyiv, May 6–7, 2016, part II, pp. 9–12.
6. Aers, D. (1980), Chaucer, Langland and the Creative Imagination, Routledge & Kegan Paul, London, Boston, UK, USA.
7. Nikola, M. I. (1995), “English literature of the 14th century: rise of poetry and prose, beginnings of traditions”, Thesis for Doc.Sc. (Philology) 10.01.05, Moscow Pedagogical State University, Moscow, Russia.
8. Istoriiia Velikobritanii [The Oxford History of Britain] (2008), Edited by Kenneth O. Morgan, Ves mir, Moscow, Russia.
9. Le Goff, Jacques (2001), “V podderzhku dolgogo Srednevekovia” [For an extended Middle Ages], Le Goff, Jacques, Srednevekoviï mir voobrazhaiemogo [The Medieval imagination], Isdatelskaia gruppа “Progress”, Moscow, Russia.
10. Peleshenko, Yu. V. (2012), *Ukraiinska literature piznioho Seredniovichchia (druha polovyna XIII – XV st.): Dzerela. Systema zhanriv. Dukhovni intentsii*. Postati [Ukrainian literature of the late Medieval Ages (second half of the 13<sup>th</sup> – 15<sup>th</sup> centuries): Sources. System of genres. Spiritual intentions. Figures], VD “Stylos”, Kyiv, Ukraine.
11. Langland, W. (1978), The Vision of Piers Plowman, J. M. Dent, London, UK, E.P. Dutton, New York, USA, available at: <http://name.umdl.umich.edu/PPILan> (access date 14.10.2015).

12. Leonova, T. A. (1988), "The initial stage of forming the anti-papal legislation in England of the 14th century", *Sotsialno-politicheskiye otnosheniia v Zapadnoi Yevrope (Srednie Veka – Novoie vremia): mezhvus. sb. nauch. tr.*, Bashkirskii pedinstitut, Ufa, USSR, pp. 11–24.
13. Illarionova, Ye. V. (1972), "John Wycliffe's life and literary activity", *Iz istorii zapadnoevropeiskogo Srednevekovia*, MGPI, Moscow, Russia, pp. 198–237.
14. Saprykin, Yu. M. (1971), "John Wycliffe's views on community of possessions and equality", *Srednie veka*, Editorial board: S. D. Skazkin [and others], Nauka, Moscow, Iss. 34, pp. 163–190.
15. Basovskaia, N. I. (2010), *Stoletniaia voina: leopard protiv lilii* [The Hundred Years' War: the leopard against the lily], Astrel: AST, Moscow, Russia.
16. Langland, W. (1966), *Piers the Plowman*, Translated into modern English with an introduction by J. F. Goodridge, Penguin Books, Harmondsworth, UK.

УДК 821.166.2

### **«ХЛІБ ТА ВОДА – КОЗАЦЬКА ЇДА»: ЇЖА В УКРАЇНСЬКИХ ПАРЕМІЯХ**

Віват Г.І., д. філол. н., професор

*Одеська національна академія харчових технологій*

*вул. Канатна, 112, м. Одеса, Україна*

gvivat@ukr.net

Стаття присвячена студіюванню історії виникнення, розвитку та значення українських паремій, що мають стосунок до української кухні: продуктів харчування та страв. Актуальність дослідження викликана потребою осмислення паремій, що стосуються харчової системи українців як важливого сегменту побутової культури.

*Ключові слова: фольклор, паремія, харчова культура, їжа, голод, продукти харчування.*

### **«ХЛЕБ И ВОДА – КАЗАЦКАЯ ЕДА»: ЕДА В УКРАИНСКИХ ПАРЕМИЯХ**

Виват А. И.

*Одесская национальная академия пищевых технологий*

*ул. Канатная, 112, г. Одесса, Украина*

Статья посвящена изучению истории возникновения, развития и значения украинских паремий, которые имеют отношение к украинской кухне: продуктов питания и блюд. Актуальность исследования вызвана потребностью осмысления паремий, которые относятся к пищевой системе украинцев как к важному сегменту бытовой культуры.

*Ключевые слова: фольклор, паремия, пищевая культура, еда, голод, продукты питания.*

### **"BREAD AND WATER IS COSSACK FOOD": FOOD IN UKRAINIAN ADAGES**

Vivat G. I.

*Odessa National Academy of Food Technologies*

*112 Kanatnaya Str., Odessa, Ukraine*

The article presents a research of the history of origin, development and importance of Ukrainian adages relevant to Ukrainian cuisine, namely of food and dishes. The research is necessitated by the urge to understand proverbs that relate to the food system of Ukrainian people as an important segment of the consumer culture.

Ukrainian kitchen has an ancient history, went through a complex historical evolutionary path, and as a result, being famous on variety of its dishes and cooking recipes. The cultural foreground of Ukrainian feeding is based on wheat-grains species, since these plants had held an overwhelming part of agricultural crops.